

ኤርትራ፣ ምድሪ ባሕር
ካልኣይ ክፋል
አልማማዊ ቅጥጠዐ
ቀዳማይ ምዕራፍ፣
ምብ' ርባር

ደራሲ - አልኣማን መሓመድ ስዒድ

(7)

ክልቲኣን ስድራ-ቤታት እድሪስን እታ ኣብ ኸሽም አልግርባ ⁽¹⁾ እትነብር ስድራ-ቤት ኣጎስ አርዓዶምን አዋርሕ ዝኸውን ስለ ዘይተራኸባ፡ እድሪስ ኩነታት ኣጎስን ስድራ-ቤቱን ኸፈልጥ ምስ በዓል-ቤቱ ወይዘሮ ፋጥማ ክበጽሖም ወሰነ።

ዕለት ምብጋስ ምስ ኣኸለ እድሪስ፡ ናይ ንግሆ ሰላት ሰጊዶ፡ ጎፍንፍ ጀላብያኡን ሸውዓተ ሜትሮ ንውሓት ዘለዋ ዐማመቱን፡ ካብ ቁርባት ከብቲ ዝተሰርሐት ሳእኑን ወድዮ፡ ካብ ዕዳጋ ከሰላ ዝገዝአ ውቅብቲ “ኑባዊት” በትሪ ዓቲሩ፡ ወይዘሮ ፋጥማ ብወገና ከምተን፡ ኣንስቲ ከተማ ከሰላ ዝኸደንኦ፡ ካብ ጡጥ ዝተፈትለ፡ ኣብ መላእ ሰብነት ዝጥምጠም ሕብራዊ “ቶብ” ⁽²⁾ ጌራ፡ ሓድሽ ሳእኒ ለቢሳ፡ ኣውቶቡስ ተሰኞሉ። ድሕሪ ገለ ሰዓታት ከኣ፡ ኣብታ ዝመደብዋ ከተማ በጽሖ። ካብ መዕረፍ ኣውቶቡስ ብእግሮም ተበጊሶም ኣብ ኣፍደገ ገዛ ኣጎስ አርዓዶም ደው በሉ።

እድሪስ፡ ማዕጾ ምስ ኳሕኩሐ፡ በኸ-ሪ ወዳ ንኣጎስ ኣብ ቅድሚኡ ደው በለ፡-“ብሩኽ ድኻ?” ኢሉ ኣተተ።

(1) ኸሽም አልግራባ ኣንቲ ኣብ ምብራቕ ሱዳን እትርከብ ከተማ

(2) ቶብ ደቅ-ኣንስትዮ ዝጥቀማሉ ክዳን

እድሪስ ኣብ መልክዑ ስለ ዝተጠራጠረ። ብሩኽ ንሱ ምጻኑ ብፍሽኽትኡ ስለ ዝመለሰሉ ከኣ፡- “ሰብኣይ ኩንካ።” ዝብል ለቀብ ብምግራም፡ ኣስዲቡ፡-“ኣቦኻ ኣሎ ዶ?” ክብል ድማ ኣተቶ።

ብሩኽ መልሲ ከይሃበ ከሎ ግን፡-“ብሩኽ ወደይ መንዩ ዝሃረበካ ዘሎ?” ዝብል ድምጺ ኣጎስ ኮሎፎም።

“ንዓኻ ዝደልዩ ሰብኣይን ሰበይትን እዮም።”

ኣጎስ፡ ካብቲ ኣዕሪፋሉ ዝነበረ “ዓንገረብ” ⁽³⁾ ብድድ ብምባል፡ ነቶም ኣጋይሽ ክርኢ፡ ናብቲ ማዕጸ ገጽ ምስ ሰጎመ፡ እድሪስን ወይዘሮ ፋጥማን ኮይኖም ምስ ጸንሕዎ ነጢፋ ክሓቕፎምን ክስዕሞምን ጀመረ። ንውሽጢ ገዛ ክኣትዉ እናሓበረ ከኣ ንወይዘሮ ትርሓስ፡-“ንዒ በዓል መን ከም ዝመጹና ረኣዩ።” በለ።

ወይዘሮ ትርሓስ፡ ነታ ኣብ ቅድምኣ ደው ኢላ ዝነበረት፡ ቅሩብ ግዝፍ ዝበለት ግርምቲ ሰበይቲ ቀው ኢላ ክትሪኣ ድሕሪ ምጽናሕ ኣለለይታዎ፡-“እውይ ፋጥማ ኣፍተይ ... ኣይኣምንን ... ንሰኪ ድኺ?”

ክልቲኣን መሓዙት፡ ብኸሳደን ተሓናኒቕን ነዊሕ ጸንሓ።

ገዛ ኣጎስ ኣርዓዶም ኣብ ሓጺር እዋን፡ ናብ ወጃዕጃዕ ዝብል ሰፈር ተቐየረት። ኣጎስ፡ ክዳውንቱ ብታህዋኽ ለቢሱ፡ ካብ ዱኳን ጎረቤት፡ ጸባ፡ ሽኾር፡ ዘንጀብልን ቡንን ዓዲጉ ምስ ተመልሰ፡ ወይዘሮ ትርሓስ ድሮ፡ ከምቶም ካልኣት ኤርትራውያን ዝገብሩዎ፡ ተቐላጢፋ ሽጉርቲ ቐርዲዳ ብምድላው ንእድሪስን በዓልቲ-ቤቱን ኣቐበለቶም። ብኡ ኣቢላ ከኣ ናውቲ ቡን፡ ፈሓምን ንዕምባባ ዝኸውን ማሽላን ቀረበት።

ብሩኽ ድማ ዝተላእኹ፡ በረድ ድሕሪ ምግዛኡ፡ ኣብ ገዛ ዝነበረ ካብ ዒቃ ዝተሰርሐ መናብር ኣብ ቅርፃትታ ገዛ ዘርገሐ።

ወይዘሮ ትርሓስ፡ ቡን ኣፍሊሓ ምስ ኣውረደታ፡ ነቲ ዝንሃረ ፈሓም ኣብ ዝተሰለመት መበኩርያ ኮፍ-ኮፍ ኣቢላ፡ በኹር ዓደኒ ዝተባህለ ⁽¹⁾ ዕጣን ነስነሰትላ። ቡን ኣብ ማእከላይ ዓቕን ዘለወን፡ “ፈናጅል ሲኒ” ዝበሃላ ተቐዲሖ ነናቶም ምስ ሓዙ፡ ትኪ ዕጣንን ቡንን ተሓዋውሶም፡ ጥዑም ጨና ስለዝተፈጥረ እታ ገዛ ፍጹም ባህታ ዓሰላ። እድሪስን ኣጎስን ኣወል ቡን፡ ድገም፡ ኣኸደርን ሓመድ ሸኽን እናሰተዩ ንኩነታት ዓዶም፡ ናይታ ዝነበሩላ ሃገር፡ ብቐንዱ ከኣ ኩነታት ከተማታት ከሰላን ኸሽም ኣልግርባን ዝድህስስ ፖለቲካዊ ዕላል ኣካዩዱ። ብዛዕባ ዝፈልጡዎም ኣዕሩኽን ኣዝማድን ከይረስዑ ድማ ኣበሬታታት ተለዋወጡ።

ወግዒ ምስታይ ቡን ምስ ተዛዘመ ኣጎስ፡-“ግዜ ምሳሕ ከይኣርከበና ዕዳጋ ኸሽም ኣልግርባ ከርእየካ።” ክብል ኣመመ።

እድሪስ ኣጋጣሚ ኣይረኸበንምበር፡ ካብ ቀደም ኣትሒዙ ዕዳጋታት ከተማ ኸሽም ኣልግርባ ንምርኣይ ባህጊ ስለ ዝነበሮ፡ ነቲ ናይ ኣጎስ እማመ ኣንጎፋይ ኢሉ ተቐበሎ።

⁽³⁾ ዓንገረብ ብዙሕ ኣብ ሱዳንን ገለ ከባቢታት ኤርትራን ዝጥቅሙሉ ንእሽቶ ዓራትዩ
⁽¹⁾ ጽሩይን ዝተቃመመን ዕጣን

ክልቲኦቹም አዕሩኽ፡ ብመጀመርያ ናብቲ ብዕልቅልቕ ሰባትን መጽዓኛታትን ዝገመረት ዕዳጋ ፍሬታትን ኣሕምልትን ኣምረሑ። ቀጺሎም፡ ኣብታ ሱዳናውያን ብብዝሒ ዝጥቀሙላ፡ ዝተፈላለዩ ዓይነት ቀመማት ከም ከሙን፡ ኩዝበራ፡ ካዕካዕ፡ ሄል፡ በርበሪ ጸሊም፡ ቃርፋ፡ ዘንጀቢል፡ ኣብዓኽ፡ ሓበትሱዳ፡ ዕጣጥን ዕንድዳን፡ ከርከደን ንቑጽ ቅራፍ ለሚንን ወ.ዘ.ተ ዝዕድጉላን ዝሸጡላን ዕዳጋ በጺሑም፡ ዋጋታት ምስ ኣተቱ፡ መጠነኛ ክብሪ ከም ዘለዎም ኣረጋገጹ። ስለ ዝኾነ፡ እድሪስ፡ ነቲ ዝደልዮ ከፊሉ ክወስድ ጅብኡ ሃሰስ ምስ በለ፡ ሓጎስ “ብፍጹም ኣይትኸፍልንኻ” ኢሉ ወጠጥ በሎ።

ክልቲኦቹም አዕሩኽ፡ ቀጺሎም ናብ ዕዳጋ ኣጭርቑቲ ኣምርሑ። ኣብኡውን ዝተፈላለዩ ኣጭርቑቲ ከም ደሙር፡ ባፍታ፡ ቦበሊን፡ ሻሽን ካክን ጸንሕዎም። ገሊኡ ካብቲ ዝተግዘብዎ፡ ካብ ደገ፡ ብፍላይ ካብ ሃገራት ምብራቕ ኤስያ ዝመጸ ምጻኑ ተረድኡ። ኣብቲ ዕዳጋ ብዝካየዱ ንጥፊታት ከኣ ተመሰጡ።

ግዜ ምሳሕ ምስ ኣኸለ፡ ክልቲኦቹም አዕሩኽ፡ ንገዛ ኣብ ዝተመለሱሉ፡ ወይዘሮ ትርሓስ ብደገፍ ወይዘሮ ፋጥማ፡ ጥዕምቲ ጸብሒ ዝግኒ ሰራሓ ጸንሐት። እድሪስን ሓጎስን ዝተቐረበሎም ተመግቦም ኣእዳዎም ምስ ተሓጸቡ፡ ብዛዕባ ፖለቲካዊ ምዕባለታት ክመያዮጡ ጀመሩ። ሓጎስ፡ እድሪስ ካብ ከሰላ ብምምጽኡ፡ ሓዲሽ ዜና ክህልዎ ይኸእልዮ፡ ብዝብል መረዳእታ ንክዛረብ ዕድል ከፈተሉ።

እድሪስ፡ ነቲ ዝተዋህቦ ዕድል ብምምስጋን፡-“ኩነታት ኤርትራ ካብ ክፉእ ናብ ዝኸፍአዮ ክለዋወጥ ጸኒሑ። ንተግባራት ግህሰት ኢትዮጵያ ዝብድህ ሃገራዊ መንግስትን ባይቶን፡ ብዘይምህላዎም፡ ዜጋታት ነቲ ህሉው ኩነታት ክጻወሩ ይኸእሉ የለዉን።”

ክብል ብምረት ገለጸ።

ሓጎስ ብወገኑ፡-“ንጉስ ሃይለስላሴ፡ ባንዴራ ኤርትራ ኣብ ትካላት መንግስቲ ንኸይትስቀል ኣዚዙ ዝብል ሓበሬታ መጽኡናዮ።” ምስ በለ፡ እድሪስ ግዜ ከይሃበ፡- “ሓቂዮ፡ እታ ብማዕረ ምስ ባንዴራ ኢትዮጵያ ትስቀል ዝነበረት ባንዴራ ኤርትራ፡ ብትእዛዝ እቲ ዘይምልከቶ ዝገብር፡ መንግስቲ ሃይለስላሴ፡ ሓደ ሃገር ክልተ ባንዴራ ክህልዎ ኣገዳሲ ኣይኮነን፡ ብዝብል ምስምስ፡ ባንዴራ ኤርትራ ኣብ ምምሕዳር ከተማ ኣስመራ ዳግም ከይትስቀል ኣዘዘ። ከምዚ ዓይነት ተግባር ንብዙሓት ስለ ዘቕጠዐ ኣንጻር ተግባራት መንግስቲ ኢትዮጵያ ሓባራዊ ሰላማዊ ሰልፍታት ተኸየደን፡ ናይ ፖለቲካ መራሕቲ ኢና ዝብሉ ኤርትራውያን ከይተረፉ፡ ናይ ኣብዮቲታ ደብዳቤታትን ተለግራማትን ናብ ንጉስ ሃይለስላሴ ለኣኹን። መንግስቲ ኢትዮጵያ ነቲ ዝነበረ መልሱ-ግብሪ ምስ ረኣዮ፡ ነቲ ዝወሰዶ ውሳኔ ደው ስለ ዘበሎ ባንዴራ ኤርትራ፡ ዳግማይ ከም ቀደማ ኣብ ዝተፈላለዩ መደበራት መንግስቲ ክትስቀል ተወሰነ።”

ዝብል መብርሂ ኣቕረበ።

ሓጎስ፡ ብዛዕባ ኩነታትን ንጥፊታትን ማሕበር ሰራሕተኛታት ኤርትራ ይግደስ ብምንባሩ፡-“ደሃይ ንጥፊታት ማሕበር ሰራሕተኛታት ብዝምልከት ከ እንታይ ኣሎ?” ዝብል ሕቶ ኣቕረበ።

እድሪስ፡-“ማሕበር ሰራሕተኛታት ንጥፊታቱ ብሓይሊ ደው ከም ዝብል ምስ ተገብረ፡ ብመጋቢት 10, 1958፡ አንጻር ተግባራት መንግስቲ ኢትዮጵያ ሰፋሕቲ ሰላማዊ ሰልፍታት አካዩደ። በዚ ምክንያት ከአ ሓፈሻዊ ህይወት ኤርትራን መላእ ከተማታትን ንውስን እዋን ደው በለ።”

“ረጽሚ እናበርተዐ ብምምጽኡ፡ መንግስቲ ሃይለስላሴ ነቲ ናይ ኤርትራውያን ሰላማዊ ሰልፍታት ንምግታእ፡ ንመጀመርታ እዋን ሓይሊ ክጥቀም ጀመረ። በቲ ዝተኻየደ ናይ ኢትዮጵያ ዓመጽ ከአ ትሽዓተ ኤርትራውያን ክቕተሉ ከለዉ፡ ልዕሊ ሓሙሽተ ሚእቲ ዜጋታት ድማ ብዝተፈላለዩ መልክዕን ዓቕንን ቁሰሉ።” ኢሉ መለሰ።

እድሪስን ሓጎስን ዕላሎም ከይወድኡ፡ ወይዘሮ ትርሓስ ሻሂን ጸባን ዝመልኦ በራድ፡ ማእከላይ ሸሓኒ ፉልን ናይ ሱዳን ባኒን ድራር ቀረበትሎም። ክልቲኦም አዕሩኽ፡ ይመሲ ከምዘሎ ብምርዳእ፡ ዝተቐረበሎም መግቢ ተደሪሮም፡ ከባቢ ሰዓት ሓሙሽተን ፈረቓን ወጋሕታ ተበራብሩ። ሓጎስን በዓልቲ-ቤቱን ድማ ንኢጋይሾም ናብታ ንከተማ ከሰላ ትብገስ አውቶቡስ አስቂሎም አፋኑዉዎም።